

Lau Ae Pol Pa'e Te Taitus Kana Turunglomatana

Taitus ka i a alopato konakana te a sana i a Iura, ba i ke kalaue Pol nga kumangng e nga loanga ka pangamologa e pe e te Karais ta ragau ra sana ri ra Iura. Ka i a agau ae Pol materaumane ba agau e pangingingia Pol lona ine kanimaia maenang papatu (ngo kele 2 Korin 7:6). Ka inae Pol loapatae ta maga kunna e bollau ae Ierusalem ta turunglomatana ta reke taoamugmuga ka ra lopatokonakana ka kumangng a kanna ngaliua nga ra sana ri ra Iura, na i ke rave Taitus kala nge i (Galesia 2:1-10). Ba ka kae palu nae Pol ke ba'e Taitus ta i kalaunge ra lopatokonakana re nga maga pattoto bole. (2 Korin 8:6,16).

Ka kae te, na ri keke loa ta pulingmalagange pangamologa e pe e te Karais ta ragau reke momo nga nuta te eke patoe kae Kiriti. Ba ka ina palu nge ri ka loreapatokona te Karais, nae Pol ke ka'e Taitus nga inaeala ba i ke loa ta pulingmalage pangamologa ta ragau re nga ina pattoto. Na ka ine mommo nga maga kunna te e bollau nga inte toto, na i ke pa'e lau laekia te Taitus ta roleng kia ta i rong masi ka kumangng laeala a ri ke pature ngaliua nga ragau re nga Kiriti.

¹ Ka iau ae Pol a iau a akumangngatulu orae Nutu kanna ba aposel te orae Iesus Karais kanna. Ka iau a aposel a i puli iau ta kalaunge ragau rae Nutu toro rea ta nga loreapatokona te i, ba ta

ri nga loreamatana masi ka pangamologa a kaomannmannangana kia ore loakurumea bainga rae Nutu mate rea. ² Ri nga loreapatokona ba nga loreamatana minmina ta baina ri ngeke ella ba ngeke momalle mauling e momo passavele orae Nutu e sane goga patokala ta i tungnge te ita pala ka ina orume kinung ke sane ke lele tale. ³ I ke patokala minmina pala nganige raumana, ava ka kae a i pulia na i ke papote pangamologangana ore role ta mauling laeala e momo passavele. Ba iau ka rave kumangng e nga pulingmalagange pangamologa laeala ta ragau kurumea Nutu a i a Aravunglelekana bangapagangana kau.

⁴ Iau ka papa'e lau laekia te one ae Taitus a one a tugu mannangana ngallo nga lopatokona kena ae ita.

Iau ka kavkave Nutu a i ae Tamara ta i kala nge Iesus Karais A Avolaukita ngeke tunge lopengana ba momongpengana ae ri te one.

Pol Ke Tunge Kumangng Te Taitus Ta I Pulinge Ragau Ta Ri Taongamuga Ka Ra Lopatokonakana Re Ngae Kiriti

⁵ Iau ka ka one na'ina ngae Kiriti ta baina one ngo patupe kumangng ina ra ita sana ka rongo ki tale, ba ta one ngo pulia ragau palu ta ri taongamuga ka ra lopatokonakana ngallo nga maga kunna reke bollalau kinung, basema ina iau role kone pala. ⁶ Na agau e taoamuga ka ra lopatokonakana nga i a agau ora sana agau te totorong ta i patonge ka bainga te e soali. Ba nga i a agau a nena ka avale kena mana. Ba i nga nena ka goe ra lopatokonakana

onra ragau re ngapotu sane ke patpato rea ka ragau re sane ke kaumasia mirareame o ragau ra longasakana. ⁷ Iau ka role minmina kurumea, agau e taoamuga ka ra lopatokonakana ka i a agau ae Nutu pulia ta i kumangng ka kumangng ae Nutu kannna, minmina na i nga i a agau ora sana agau te totorong ta i patonge ka bainga te e soali. Sana nga i a agau e kinpataetaea i muni raumana, o agau a iukana, o agau a inungkana, o agau a balingkana, o agau e matea raumana ta goange ragau ta ravunge lollokanna ra kanrea. ⁸ Ke sa. Agau e taoamuga ka ra lopatokonakana nga i agau e rarave ragau ta bale ae i, ba agau e materaumane bainga reke pepe, ba agau e kelapatalimasi ta lonamatenganame, ba agau a bainganame ke tupu nge Nutu raguna, ba agau e momopatali nga bainga reke sosoali nge Nutu raguna, ba agau e kaumasia mirana. ⁹ Nga i a agau e kapitamasia pangamologa e pe a ita lorapatokona te ore loakurumea pangalomatana ra i ravu rea. I nge kuma minmina ta baina i nge totorong ta pangagingginge ragau pattoto loreame ka pangalomatana reke tupu, ba nge totorong ta i pangatupunge ragau reke amva ta sanangkalange pangalomatana nginngina bole.

¹⁰ One ngo pulia agau e kapitamasia pangamologa e pe minmina ta i taongamuga ka ra lopatokonakana kurumea, ka ragau papatu sonrau ra longasakana keke momo. Ka ri ra ragau reke rorolea pangamologa ra sana purea, ba ragau ra goangakana. Papatu nga ra lopatokonakana nginngina ra Iura reke matea ragau ta ri loangakurumea bainga e nga totongtaliunge mi-

rareame ka ri ra ragau matana laeala. ¹¹ One ngo parule ragau nginngina kurumea, keke umma ta baingasoalinge ragau karolu nga balekaina palu ka pangalomatana ngareangana ka oru ra ri nga manereasa pangalomatana ki. Ba ri keke kuma minmina ta baina ngeke goa'e ragau ba ngeke rave lollokanna ra kanrea mana. ¹² Pala nganige na agau te e nge ri muni re ngae Kiriti a i a poropet ae ri muni ke role roma, “Ragau re ngae Kiriti ka ri ragau reke goga ka kaeme kinung. Ka ri ra ragau ra pinolo reke sosoali raumana, ba ragau ra omosalilikana ra kaningkana raumana.” ¹³ Pangamologa laeala ka kaomannmannangana kia. Minmina na one ngo sanggipita rea ginging ta baina ri ngeke loakurumea lopatokona a kaomannmannangana kia. ¹⁴ Ba sane ngeke longlongo ta pangamologa ra Iura palu kanrea onra ri ra nanangme mana ba bangapaga rae ragau reke bali ka gireame ta pangamologa e te Karais ora kaomannmannangana kia. ¹⁵ Ragau ra baingareame ke lelle nge Nutu raguna keke kelapatokona roma, orume kinung keke lelle. Ava ka sana otte e lelle ta ragau ra sana loreapatokona onreke pamukune ri muni ka kumangng ngareangana ka bainga reke sosoali. Keke pamukune ramarea ba lorea kinung, minmina na ri ka sana loreamatana ka taru reke pepe ba taru reke sosoali. ¹⁶ Ri keke rorole roma, ka loreamatana kae Nutu, ava baingareame keke pakosining roma, ka sana loreamatana kia. Ka ri ra ragau ra baingareame ka koirea bona nge Nutu raguna, ba ragau reke longosasa ta bangapaga ra kannu, ba ragau ra ruvireasa ta kumangng ka

bainga te e pe.

2

Pangalomatana Palu Rae Pol Matea Taitus Ta I Tunga Rea Ta Ra Lopatokonakana Re Ngae Kiriti

¹ Ava nge one, one ngo palomatane ra lopatokonakana ka pangamologa reke loakurumea pangalomatana reke tupu. ² Ngo palomatane rapanung reke papisigi ta ri ra ragau reke kaumasia mirareame, ba ragau ra baingareame ke pe, ba ragau reke kelapatalimasi ta loreamatenganame. Ba nga ri ra ragau reke gingging nga lopatokona ae ri, ba nga baingarea e nga matengraumanange ragau pattoto, ba nga baingarea e nga maisinggingging ba tolonge maenangme.

³ Ba ravale reke papisigi nga tongarea kena minmina mana. Nga ri ra ragau reke tataokurumea bainga reke tunge alangpaga te Nutu. Sana nga ri ra ragau reke utupallala ka pangamologa ta baingasoalinge ragau pattoto, o ragau ra inungkana. Ke sa. Nga ri ra ragau reke palomatane ragau pattoto ka bainga matana reke pepe. ⁴ Ngeke kuma minmina ta baina ri ngeke palomatane ravale re sane ke papisigi ta ri matengraumanange nareatale memena ba goe rae ri, ⁵ ba ta ri ra ravale reke kelapatalimasi ta loreamatenganame, ba ravale reke lolakurumea bainga reke lelle, ba ravale reke kelapatalimasi ta ragau reke momo nga bale nga ri, ba ravale reke legemasia ragau pattoto, ba ravale reke ulopisigia ri muni ngape nga nareatale memena. Ravale re sane ke papisigi ngeke taokurumea bainga

matana nginggina ta baina agau te sane nge kalipa ka pamau ta i rolengsoali ka pangamologa ae Nutu kannu.

⁶ Ba bole one ngo role gingging ka ra taulai ta ri ra ragau reke kelapatalimasi ta loreamatenganame. ⁷ Ba nga orume kinung ra one kuma ki, one ngo pakosining ka bainga reke pepe te ri ta baina ri ngeke taokurume rea. Nga ino ngo palomatantane ragau, na one ngo pakosining rea roma, ka one a agau e palomatantane ragau ka pangalomatana reke tupu beke loakurumea Nutu lonangana. ⁸ One ngo pakosining rea roma, ka one a agau e palomatantane ragau ka pangalomatana reke tupu onra agau te sane totorong ta i kalingpa ka otte e soali nge ri. One ngo kuma minmina ta baina ragau reke bai ta sanangkala one sane ngeke kalipa ka pangamologa te ta rolengsoali kita kia. Minmina na ri nga balenglengerea.

⁹ One ngo role gingging ka ra lopatokonakana ra kumangngatulu ta ri ngeke ulopisigia ri muni ngape nga ravollalaukerea memena nga orume kinung. Ba ngeke kuma ka bainga ra ravollalaukerea memena ke mate rea. Sane ngeke longosasa te ri. ¹⁰ Ba sane ngeke gole oru nga ravollalaukerea memena kanrea. Ke sa. Ngeke pakosining rea roma, ka ri ra ragau ra lokalakana. Ngeke kuma minmina ta baina nga orume kinung ra ri ke kuma ki, ragau ngeke kelapatokona roma, pangalomatana re ta Nutu a i a Aravunglelekana ae ita ke pe.

¹¹ One ngo palomatane ra lopatokonakana ta ri loangakurumea bainga nginggina reke pepe

kurumea, lopengana ae Nutu a i tungumane ora kana ka gingging ta ravungleleleng ragau kinung ke pota tapu. ¹² Ba lopengana laeala ae i ke palomatantana ita ta baling ka gira ta bainga ra i sane mate rea. Ba ke palomatantana ita ta baling ka gira ta lomatengana reke sosoali re nga mogalo laekia e ngape. Ke palomatantana ita ta baling ka gira ta oru nginngina ba ta taongakurumea bainga e nga kelangpatalimasi ta loramatenganame, ba bainga reke tupu nge Nutu raguna. Ba ke palomatantana ita ta taongakurumea bainga rae Nutu mate rea ta ita loangakurume rea ka kae kokorai re sonrau. ¹³ Ita ngaka kumkuma minmina ka ina ita ka momalla ta kavingtulu e bollau ore la leleng ngarume nga inae Iesus Karais a i ae Nutu e bollau bae Aravunglelekana ae ita la atung nga olamana ae i e toakala. ¹⁴ Ka i a i e tunge i muni ta mateng te ita ta baina i nge kolilele ita nga baingarama kinung re nga longasa te Nutu, ba nge palellepa ita ta ita ra ragau ra i muni kanna onreke matea raumana ta ri kumangng ka kumangng reke pepe.

¹⁵ One ngo palomatantane ra lopatokonakana ka pangamologa nginngina. Ba ngo tungtunge pangamologa te ri ta pangagingginge loreame ba ta pangatupu rea. Ngo kumkuma minmina ka gia bolinglaungana ae Nutu tunge te one. Ba sano ngo ngatakale agau te ta i kaningpe one.

3

Bainga E Nga Taongakurumea Bainga Rae Nutu Mate Rea

¹ One ngo palokalipage ra lopatokonakana ta ri ngeke ulopisigia ri muni ngape nga kelangpatalime ba ragau ra giareame ke bollau. Ri ngeke longlongo te ri ba ngeke momo ta kumangng ka kumangngme kinung reke pepe. ² Ba ngo palokalipaga rea ta ri nga manereasa rolengsoali ka ragau pattoto, ba sana nga ri ra ragau ra palingtetekana. Ke sa. Ri ngeke legemasia ragau pattoto. Ba ngeke pakosining ka baingarea e nga ulongpisiginge ri muni ta ragau kinung.

³ One ngo palokalipage ra lopatokona ka oru nginngina kurumea, pala na ka ita ra ragau ra sana loreamatana kae Nutu bole. Ka ita ra ragau ra longasakana te Nutu, ba ragau reke taopa kurumea pangamologa ra goanga, ba ragau ra kumangngatulu re nga lomatengana matantana ba kaningmai matantana re nga pangaloserengkalange mirareame. Ba ka ita ra ragau reke tataokurumea bainga reke sosoali ka kaeme kinung basema: bainga re nga baingasoalinge ragau pattoto, ba bainga re nga kelangalele, ba bainga re nga bainga'iu ka ragau pattoto, ba bainga re nga palingbainga'iu kita. ⁴ Pala na ka ita ra ragau matana nginngina, avae Nutu a i a Aravunglelekana ae ita ka lonananne ragau ba ke matmate rea raumana. Ba ka ina bainga laeala ae i lele nga karakarangana, ⁵ na i ke ravulele ita. Ava ke sane ravulele ita kurumea kumangngarangana ka kumangng palu reke tupu. Ke sa. I ka lonananna ita, minmina na ke ravulele ita ka magoenga e nga toangapisigi a pau ba ka Kannu E Tupu tungngana ka mauling a pau te ita. ⁶ Ka i a Kannu E Tupu ae Nutu kelingia raumana nge ita

ngallo nge Iesus Karais a i ae Aravunglelekana ae ita. ⁷ I ke kuma minmina ta baina ita ngaka rave mauling e momo passavele a ita ka momalla te kurumea Nutu patongana kita ka ragau reke tupu nga raguna. Ba ita kaka rave patongana kita ka ragau reke tupu nga raguna ka tungnganamana ka lopengana ae i te ita. ⁸ Ragau kinung nga loreakala ta pangamologa laeala. Ba iau ka matea ta one ngo pamologa gingging ta oru nginngina nga baina ragau ra loreapatokona te Nutu ngeke ella masi te ri ba ngeke kumkuma ka kumangng reke pepe. Oru kokorai keke pepe ba keke la kalaunge ragau karolu.

⁹ Ava one ngo momopatali nga palingtete nginngina onrae ragau ra sana ramarea, ba pangamologa nginngina re ta ragau sisiukerea memena, ba palingvaling ba palingtete re ta bangapaga rae Moses kanna. Ngo kuma minmina kurumea, pangamologa matana nginngina ke sane ke kalaue ragau. Ke sa. Ke sane ke kuma ka otte e pe bavakena. ¹⁰ Ngaroma agau nge baipagpage pangamologa ta kalingpalange ra lopatokonakana, na one ngo role gingging te i ta i nga manenasa kumangng ka kumangng laeala. Ba ngaroma i nge kuma minmina muni, na ngo role gingging te i pa kena muni. Ava ngaroma i sane nge longo te one, na ngo momo balakala nge i mana. ¹¹ One ngo kuma minmina kurumea, ka longmatana roma agau matana laeala lonavainganame ke soali tapu, ba i ke lolakurumea bainga reke sosoali. Ka i a agau e ute kalingnana kana alang e soali te i muni.

¹² Iala na, nga ina iau nga ba'e Artemas o

Tikikus te one, na one ngo tumvugu ta atung ta kelanga iau na'ina ngae Nikopolis. One ngo kuma minmina kurumea, iau ka la momong nga inaeala ka kae re nga marusu. ¹³ Ba one ngo tumvugu ta kalaunge Apolos riluae Senas a i a alomatanakana ka bangapagame ka oru re nga taongarea ta baina sane ngeke moro ta otte. ¹⁴ Ba ngo palomatane ragau rae ita ka bainga reke pepe re nga kalaunge ragau pattoto onreke moro ta karea oru bole. Ke sane pe ngaroma ri ngeke tara mana ba sane ngeke pakosining ka kumangng reke pepe.

¹⁵ Ragau kinung reke momo kala nge iau nakai keke ba ka sinro ae ri te one. One ngo tunge sinro ae mangng ta reke materaumana mangng onra lopatokona ae ri ka tongana kena me mangng.

Lopengana ae Nutu a i tungtungumane nge momo kala nge one.

Piunga Ba Bonga A Pau
The New Testament in the Mengen Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Mengen long Niugini
copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mengen

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-01-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 Mar 2023 from source files dated 9 Oct 2020

3238a1a0-2f8e-509b-b9f0-e310db3d0d43